

9. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 10.06.2021).

Ситницька О.О.,
здобувачка вищої освіти ННІ «Юридичний інститут «Київського національного
економічного університету імені Вадима Гетьмана»

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ І ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ НАШОЇ КРАЇНИ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та поширення Інтернету протягом двох останніх десятиліть призвели до діджиталізації всіх сфер суспільного життя та створили безпрецедентну можливість реалізації громадянами прав на вираження своїх поглядів та отримання інформації у цифровому просторі. Разом із цим зросли загрози, зумовлені зловживанням правами осіб та незаконним втручанням в особисте життя. В таких умовах актуальним є питання модернізації нормативно-правового регулювання відповідних сфер суспільних відносин. Оскільки Конституція України була прийнята у 1996 році [1], до діджиталізації, потребує вирішення й питання щодо необхідності внесення змін до неї.

В юридичній літературі обґрунтовано зазначається, що в процесі реформування мають бути конкретизовані у нормативно-правових актах стосовно цифрової реальності вже закріплені в Конституції України права людини [2, с. 130] (на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань, таємницю листування та телефонних розмов, невтручання в особисте і сімейне життя, непоширення конфіденційної інформації про особу тощо).

Окрім того, діджиталізація суспільного життя призвела до виникнення раніше невідомих, проте також потребуючих нормативного регламентування так званих цифрових прав. До таких прав відносять: 1) право на доступ до Інтернет, яке передбачає можливість безперешкодного доступу до Інтернет та заборону необґрунтованого обмеження такого доступу; 2) право на переносимість даних,

що дозволяє заперечувати проти подальшого опрацювання особистих даних особи та видаляти їх негайно після того, як вони перестають бути необхідними для цілей обробки; 3) право на забуття, а саме на обмеження поширення та/або на видалення особою із загального доступу раніше оприлюднених своїх особистих даних; 4) право на «цифрову смерть», що передбачає дотримання надавачами онлайн-послуг та спадкоємцями волі померлого стосовно долі оприлюдненої ним онлайн за життя його персональної інформації; та ін. [2, с. 130; 3 с. 8-12; 4, с. 56-58].

Як зазначає Н. Верлос, аналіз досвіду зарубіжних країн дозволяє виділити два способи внутрішньонаціонального нормативного регулювання цифрових прав. Перший – це їх конституціоналізація, за якого вносяться зміни до тексту конституції (наприклад, у 2001 році до Конституції Греції, а у 2018 році до Конституції Грузії були внесені зміни щодо права на Інтернет). І другий, за якого зміни до основного закону не вносяться, проте приймаються нові законодавчі акти чи вносяться зміни до чинних щодо цифрових прав (зокрема, в Бразилії в 2014 році був прийнятий Закон про порядок використання Інтернету, в Італії у 2015 році – Декларація про права в Інтернеті, а у Франції у 2016 році – Закон про цифрову республіку), або ж здійснюється тлумачення реалізації і захисту основних прав людини у цифровому просторі у рішеннях органів конституційної юрисдикції (наприклад, у Німеччині – у рішеннях Федерального Конституційного суду) [2, с. 130-131].

Слід також зауважити, що в Російській Федерації, обґрунтовуючи необхідністю встановлення єдиних правил використання персональних і великих даних, захисту безпеки держави, прав громадян на таємницю особистого життя та їх особистих даних, і, у зв'язку із цим, необхідністю покладання саме на державу відповідальності за захист особистих даних і прав громадян у цифровому просторі (а не на окрему область, державний орган чи приватну компанію) [5], змінами від 01.07.2020 статтю 71 Конституції цієї країни було доповнено нормами про те, що у віданні Російської Федерації знаходяться інформаційні технології, забезпечення безпеки особи та держави під час застосування інформаційних

технологій, обігу цифрових даних [6].

В нашій країні вживаються заходи щодо конкретизації стосовно цифрової реальності закріплених в Конституції України основних прав людини та нормативного врегулювання цифрових прав. Зокрема, згідно із Планом заходів з реалізації Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.10.2018 № 841-р, Державному агентству з питань електронного урядування та Міністерству економічного розвитку і торгівлі України було доручено розробити, з урахуванням європейських вимог і рекомендацій ООН, перелік цифрових прав громадян і подати пропозиції щодо їх впровадження, а також розробити проєкт акта Уряду стосовно усунення законодавчих і інституційних бар'єрів розвитку цифрової економіки та формування умов для використання цифрових технологій [7].

Вищими органами нашої держави вживаються й заходи щодо впровадження електронної демократії, головними складовими якої є е-парламент, е-голосування, е-медіація (досудове вирішення спорів), е-правосуддя, е-консультації, е-петиції, е-політичні кампанії, е-опитування та е-референдуми [8].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 № 365-р «Деякі питання цифрової трансформації» схвалено пріоритетні напрями та завдання (проекти) цифрової трансформації на період до 2023 року, одним з яких є запровадження електронних петицій, опитувань, громадян, обговорення проєктів нормативно-правових актів, громадського бюджету (відповідальний – Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифри)) [9]. У рамках презентації проєктів цифрової трансформації у лютому 2021 року Мінцифри представлено проєкт «Електронна демократія (е-Демократія)», що має стати національною платформою е-демократії для комунікації громадян та інститутів громадянського суспільства з органами виконавчої влади та участі в ухваленні рішень [10].

Разом із цим на даний час до Конституції України змін, що стосуються цифрових прав громадян і впровадження складових е-демократії, не внесено.

Н. Верлос стосовно необхідності конституціоналізації цифрових прав зазначає, що процес рецепції перспективних конституційних ідей, доктрин концепцій, має торкатись і «тіла Конституції», яка, як акт найвищої юридичної сили, не може бути індиферентною до глобальних процесів суспільно-правової модернізації [2, с. 131]. Вважаю, що такий висновок є справедливим і щодо доцільності включення до Основного Закону нашої країни норм щодо забезпечення державою реалізації громадянами цифрових прав, а також закріплення на найвищому правовому рівні головних складових е-демократії.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: офіц. текст. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.06.2021).
2. Верлос Н.В. Конституціоналізація цифрових прав людини: вітчизняна практика та зарубіжний досвід. *Часопис Київського університету права* 2020. № 2. С. 129 – 133.
3. Володовська В., Дворовий М. Права людини онлайн: Порядок денний для України. Київ: ГО «Лабораторія цифрової безпеки». 2019. 56 с.
4. Афансьев С.Д., Шатилина А. С «Цифровизация» конституционного права: личные и политические права в информационном обществе. *Информационное общество*. 2020. № 3. с. 53-58.
5. Касперская Н. Должен быть проработанный кодекс, который регулирует цифровое пространство. 19.02.2020. <https://d-russia.ru/dolzhen-byt-prorabotannyj-kodeks-kotoryj-reguliruet-tsifrovoye-prostranstvo.html> (дата звернення: 16.06.2021).
6. Конституция Российской Федерации. Дата оновлення: 04.07.2020. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202007040001> (дата звернення: 16.06.2021).
7. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реалізації державної політики у сфері реформування системи державного фінансового контролю до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від

24.10.2018 № 841-р. Дата оновлення: 12.06.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.06.2021).

8. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування системи державного фінансового контролю до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 № 310-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/310-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.06.2021).

9. Деякі питання цифрової трансформації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 № 365-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.06.2021).

10. Проєкти цифрової трансформації. URL: <https://plan2.diia.gov.ua/projects> (дата звернення: 16.06.2021).